

ПОЗИЦИЯ

на Асоциация на земеделските производители в България относно политическите инициативи за разрешаване на проблемите с цените на храните и справедливото разпределяне на добавената стойност между участниците в агрохранителната верига

Темата за цените в агрохранителната верига и справедливото разпределение на добавената стойност между всички участници е от изключителна обществена значимост. През последните седмици този въпрос придоби особена тежест както за гражданите, така и за политиците, което отразява нарастващите предизвикателства, пред които е изправен целият агрохранителен сектор. Икономическата криза, намаляващата покупателна способност на населението, пазарните изкривявания и трудностите, пред които е изправено българското селско стопанство, засилиха дискусиата по темата и доведоха до редица предложения за законодателни промени и инициативи. В тази връзка в публичното пространство се обсъждат различни мерки – от промяна на съществуващото законодателство до въвеждане на нови закони и регулации. Асоциация на земеделските производители в България (АЗПБ) счита, че всяко подобно предложение следва да бъде внимателно анализирано, за да се избегнат прибързани политически решения, неефективна административна намеса и допълнителни пазарни изкривявания.

АЗПБ подкрепя **комплексен и балансиран подход**, който включва както законодателни, така и незаконодателни инициативи, насочени към:

- **укрепване на позицията на земеделските стопани** във веригата за доставки на селскостопански и хранителни продукти;
- **постигане на по-справедливо разпределяне на добавената стойност** между производители, преработватели, търговци и потребители;
- **повишаване на прозрачността на пазара и ограничаване на нелоялните търговски практики;**
- **изграждане на по-голямо доверие между участниците във веригата** и осигуряване на предвидимост и устойчивост за бизнеса и потребителите.

Законодателен и пазарен анализ преди нови закони и регулации: Всяка промяна в законодателството следва да бъде обоснована с детайлен анализ на действащата нормативна база, който да идентифицира:

- реалните слабости в съществуващите регулации и нуждата от конкретни промени;
- ефекта на новите мерки върху пазара и конкуренцията, за да се предотврати рискът от изкривяване на търговските отношения;
- възможностите за по-добра синхронизация с европейската законодателна рамка, за да се избегнат правни несъответствия и потенциални санкции.

Всяко предложение за нови законови промени, нови закони и регулации трябва да бъде придружено с обективна оценка на въздействието и обсъдено със заинтересованите страни, за

да се избегнат мерки, които на теория изглеждат ефективни, но в практиката водят до негативни последици за фермерите и пазара.

Взаимстване на успешни европейски практики и избягване на грешки: Опитът на други държави в ЕС показва, че директното регулиране на цените и надценките често води до допълнителни изкривявания. В някои случаи това създава дефицити, стимулира развитието на сивата икономика и ограничава конкуренцията. България следва да анализира внимателно успешните практики в ЕС, за да се избегнат решения, които биха довели до временни ефекти, но без трайно подобрене в разпределянето на добавената стойност. На фокус следва да бъде разглеждането на успешни практики, предпоставките и условията за тяхното успешно имплементиране у нас.

Повишаване на прозрачността в ценообразуването: Липсата на прозрачност в междинните етапи на веригата за доставки на храни често води до информационна асиметрия, което създава неефективност и позволява формирането на непропорционални маржове. АЗПБ подкрепя разработването на механизми, които ще позволят по-голяма прозрачност в ценовите процеси, като така се повиши доверието в системата и се даде възможност за по-добра предвидимост и справедливост на цените.

Подобряване на договорните отношения и премахване на нелоялни практики: АЗПБ счита за приоритетно да се засили защитата на земеделските производители от нелоялни търговски практики, включително:

- „обратното фактуриране“, при което търговците с доминираща позиция налагат финансови задължения на доставчиците;
- неясни и дискриминационни договорни клаузи, които поставят земеделските стопани в неравностойно положение и не отчитат динамиката на пазара и разходите на производителите;
- липса на предвидимост в договорите, което води до едностранни промени в условията на доставките и заплащането.

Насърчаване на сътрудничеството между фермерите: Обединяването на земеделските производители в групи и организации е един от ключовите механизми за укрепване на тяхната позиция на пазара. Настоящата законодателна рамка обаче не създава достатъчно стимули за такива обединения. Необходимо е:

- да се премахнат административните и правните бариери, които затрудняват фермерите в този процес и възпрепятстват функционирането на тези обединения;
- да се въведат механизми и стимули за групи и организации на производители, които да им позволят по-ефективно договаряне с преработвателите и търговците.

Държавни стандарти за основните хранителни продукти, забрана за имитиращи продукти и стриктен контрол: Въвеждането на държавни стандарти, забраната на имитиращите продукти и засиленият контрол са ключови инструменти за защита на потребителите, стимулиране на местното производство и осигуряване на прозрачност и справедливост в хранителния сектор. Тези мерки ще доведат до по-здравословна хранителна

среда, повишено доверие в хранителната индустрия и по-силна защита срещу нелоялни практики:

- **Гарантиране на качеството и безопасността на храните** – Въвеждането на държавни стандарти за основните хранителни продукти ще осигури **ясни изисквания за състав, качество и производство**, което ще гарантира по-висока сигурност за потребителите и ще предотврати вноса и разпространението на нискокачествени или опасни храни, особено за вноса от трети страни.
- **Защита на потребителите от заблуждаващи практики** – Забраната на имитиращи продукти ще предотврати **подвеждащото етикетиране и маркетинг**, при което потребителите често купуват продукти с по-ниско качество, вярвайки, че са натурални или традиционни храни.
- **Подкрепа за българските производители и фермери** – Чрез установяване на ясни стандарти и контрол местните производители ще бъдат стимулирани да предлагат **висококачествени храни**, без да бъдат подложени на нелоялна конкуренция от евтини имитиращи продукти, които изкривяват пазара.
- **Стимулиране на прозрачността и доверието в хранителната индустрия** – Стриктният контрол върху изпълнението на стандартите ще осигури **по-голяма прозрачност по цялата верига – от производителя до потребителя**, намалявайки риска от измами и манипулации с продукти, които не отговарят на реалните очаквания на клиентите.
- **По-добро здраве на населението** – Качествените и естествени хранителни продукти намаляват риска от **заболявания, свързани с неправилно хранене**, като затлъстяване, диабет и сърдечно-съдови проблеми. Забраната на имитиращи продукти ще предотврати използването на **некачествени заместители**, съдържащи вредни добавки, трансмазнини и изкуствени съставки.
- **Изравняване на стандартите с добрите практики в ЕС** – В много европейски страни има **ясни регулации и контрол върху качеството на основните храни**. Прилагането на подобни стандарти в България ще допринесе за **повишаване на конкурентоспособността на българските продукти** както на вътрешния, така и на външния пазар.
- **Превенция срещу нелоялни търговски практики** – В момента много производители предлагат продукти с **намален грамаж, по-ниско качество или подменени съставки**, без това да бъде ясно обозначено. Държавните стандарти и контролът върху спазването им ще предотвратят подобни практики и ще осигурят **по-честна конкуренция на пазара**.

Разработване на нови национални схеми за качество и насърчаване/подкрепа на тяхното прилагане, включително засилване прилагането на ЕС схемите за качество у нас:

Развитието на схемите за качество в земеделието и храните е ключов инструмент за повишаване на конкурентоспособността на производителите и осигуряване на високи стандарти за потребителите. В този контекст **разработването на нови национални схеми за качество** и тяхното популяризиране сред фермерите следва да бъде приоритет. През последните години ЕК инвестира значителни усилия в усъвършенстването на **системите за географски означения (ЗНП/ЗГУ/ХТСХ)**, които играят все по-важна роля в **защитата и промотирането на местни продукти**. Те не само утвърждават репутацията на земеделските продукти с традиционен произход, но и гарантират тяхното по-добро пазарно позициониране, като помагат на производителите да получат **по-добра доходност** за своите продукти.

В този контекст, значението на подкрепата по ОСП за насърчаване на участието в схемите за качество е от съществено значение. Регламент (ЕС) 2021/2115 ясно подчертава важността на тези мерки и дава възможност държавите-членки да подпомагат както производителите, които вече участват в защитени схеми, така и онези, които искат да сертифицират своите продукти. Повече от половината държави в ЕС (Австрия, България, Кипър, Естония, Гърция, Испания, Финландия, Франция, Хърватска, Унгария, Литва, Латвия, Малта, Полша, Португалия, Словения) вече са включили в своите Стратегически планове широк набор от мерки за:

- стимулиране на нови участници в схемите за качество;
- разработването на нови национални схеми за качество;
- подкрепа за сертифициране и маркетинг на защитени продукти;
- сътрудничество между производители за по-ефективна реализация на продукцията;
- информационни и промоционални кампании, които популяризират защитените наименования.

България също е включила в своя Стратегически план интервенцията „П.Ж.4 – „Популяризиране и подкрепа на схеми за качество, признати от Съюза или от държавите членки, както и тяхното използване от земеделските производители“, насочена към предоставяне на финансова подкрепа за участие на производителите в признатите от ЕС схеми за качество (ЗНП/ЗГУ/ХТСХ), вкл. и за „планински продукт“, както и за популяризиране, комуникация и маркетинг на тези храни. Въпреки това, **развитието на национални схеми за качество**, адаптирани към местните специфики и подпомогнати чрез ОСП, ще даде възможност за по-широк обхват и по-голяма добавена стойност за фермерите. Подобна стъпка ще позволи:

- по-добра защита на българските традиционни и регионални продукти;
- повишаване на конкурентоспособността на производителите;
- стимулиране на по-голямо участие в сертифицирани системи за качество;
- осигуряване на по-ефективно популяризиране и маркетинг.

Разработването на национални схеми за качество, в съчетание с подкрепата по ОСП, ще бъде важна възможност за утвърждаване на българското селско стопанство, насърчаване на устойчивото производство и осигуряване на **по-добри икономически перспективи** за земеделските стопани.

Идентичност на българските производители в търговските вериги: Развитието на частните търговски марки на големите вериги постепенно обезличава идентичността на българските производители. АЗПБ счита, че трябва да бъдат обсъдени възможни механизми за запазване на разпознаваемостта на българските продукти, като същевременно се гарантира ясна дефиниция за „български продукт“ с точни критериите за произход, вложени суровини и собственост на капитала.

Развитие на късите вериги на доставки и инфраструктурата за директни продажби: Разширяването на възможностите за директни продажби и къси вериги на доставки ще допринесе за по-голяма стабилност на цените и по-добра позиция на фермерите на пазара. Необходими са промени в наредбата за директните доставки по отношение на повишаване на количествата и промяна на териториалните ограничения, както и целенасочена работа със секторните организации, местните власти и местните общности, както и подобряване на инфраструктурата за реализация на продукцията.

Европейски контекст на законодателните промени: Обсъжданите промени в националното законодателство следва се разглеждат в светлината на предстоящите регулации на ЕС, за които е в ход обществената консултация:

- Измененията в регламентите (ЕС) № 1308/2013, (ЕС) 2021/2115 и (ЕС) 2021/2116, които ще укрепят позицията на фермерите във веригата за доставки;
- Предложенията на ЕК за подобряване на правоприлагането срещу нелоялните търговски практики в ЕС.

Бихме искали да подчертаем, че за земеделската общност в България основна тема и предизвикателства остават конкурентоспособността, повишаването на производителността и перспективите за развитие в тези несигурни времена на многопластова икономическа и геополитическа криза. В този контекст ключовите национални въпроси, които остават в центъра на нашето внимание, са:

- Мястото на агросектора в проектозакона за държавния бюджет на РБ за 2025 г. и средносрочната бюджетна прогноза;
- Доколко амбициозните политически заявки в аграрния сектор са подкрепени с реален финансов ресурс и няма ли отново секторът да бъде negliжиран;
- Изпълнението на приоритетите и целите от управленската програма на коалиционното правителство и предвидената законодателна програма, касаеща сектор земеделие и храни, както и очакванията за трайното решаване на редица дългогодишни проблеми, спъващи нашето развитие, устойчивост и конкурентоспособност;
- Политическите решения за посоката на развитие на аграрната политика у нас в контекста на новата Визия на ЕК за бъдещето на храните и селското стопанство на ЕС, на стартиралите в Съюза дискусии за Общата селскостопанска политика след 2027 г. и приоритетите на предложения от ЕК проект на Многогодишна финансова рамка на ЕС за бъдещия програмен период.

Браншовите организации – от искания към реални решения:

Браншовите организации играем ключова роля в развитието на секторните политики, но ефективността ни не се изчерпва само с поставяне на искания, а с предлагане на реалистични и приложими решения. За да имаме резултатен диалог с институциите, предложенията трябва да бъдат:

- аргументирани – подкрепени с анализ и обективни данни;
- изпълними – съобразени с правната и икономическата рамка;
- баланс между интересите – отчитат въздействието върху всички участници в сектора.

Само чрез конструктивни предложения и експертен подход, браншовите организации можем да допринесем за постигнато на устойчиви резултати и реални подобрения в политиките. Настояването за промени без конкретни решения не води до напредък – нужно е да бъдем част от решението, а не само да посочваме проблема. В този контекст, през годините някои от наши **реализирани инициативи** са:

- Разработването на мобилно приложение **FarmCheck**, което позволява на потребителите да разберат кой е реалния производител на силно рекламираните стоки или на

продуктите, които се предлагат под чужда марка в големите вериги магазини. На момента се проверява историята, локация на производствената база, продуктова гама и специфични производствени процеси и използвани суровини. Потребителят може веднага да провери дали продуктът има Био сертификат- знаем, че много от храните се рекламират като „еко“ и „био“, но всъщност малко са такива в действителност.

- Национална кампания **„Избирам 380“**, чиято цел е да стимулира продажбата на български стоки.
- Националната кампания **„Be organic!“** за насърчаване на биологичното земеделие и консумацията на чиста храна, включваща и редица събития в стопанства на фермери **„БИО фермите отварят врати“**.
- Разработване на дигитална **Карта на биопроизводителите в България** и редица др.

27.02.2025 г.
гр. София

С уважение, **Венцислав Върбанов**
Председател на УС на АЗПБ